

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬЩІ НА БАЗІ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ (FSI)

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE POLISH BANKING SYSTEM BASED ON FINANCIAL STABILITY INDICATORS (FSI)

УДК 336.7

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct51-44>**Приказюк Н.В.**д.е.н., доцент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**Погибель А.М.**студентка
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**Prykaziuk Nataliia**Taras Shevchenko National University
of Kyiv**Pohybil Anhelina**Taras Shevchenko National University
of Kyiv

У роботі узагальнено теоретичні засади фінансової стабільності в банківській системі, визначено її ключові ознаки, здійснено аналіз фінансової стабільності банківської системи Польщі на базі індикаторів фінансової стабільності FSI, а також виявлено основні чинники, що визначали тенденції та зміну цих показників. Оцінка ефективності функціонування банківської системи країни, а також її стабільності, необхідної для адекватного сприйняття та поглинання наслідків кризових явищ, є ключовим завданням макропруденційної політики держави. Саме тому вибір релевантного інструментарію для цього процесу є важливим етапом підготовки до оцінки, адже ступінь відповідності індикаторів напряму визначає правильність трактування отриманих результатів. У ході проведеного дослідження було застосовано методологію МВФ у рамках аналізу значення індикаторів фінансової стабільності банківської системи Польщі. Установлено основну причину ефективної діяльності банків Польщі, а саме: раціональна ресурсна політика, що дає змогу дотримуватися достатнього рівня капіталу, не здійснюючи при цьому необдуману кредитну експансію.

Ключові слова: індикатори фінансової стабільності, фінансова стабільність, банківська система, ліквідність, рентабельність.

В работе обобщены теоретические основы фінансової стабільності в банківській системі, визначено її ключові ознаки, здійснено аналіз фінансової стабільності банківської системи Польщі на базі індикаторів фінансової стабільності FSI, а також виявлено основні чинники, що визначали тенденції та зміну цих показників. Оцінка ефективності функціонування банківської системи країни, а також її стабільності, необхідної для адекватного сприйняття та поглинання наслідків кризових явищ, є ключовим завданням макропруденційної політики держави. Саме тому вибір релевантного інструментарію для цього процесу є важливим етапом підготовки до оцінки, адже ступінь відповідності індикаторів напряму визначає правильність трактування отриманих результатів. У ході проведеного дослідження було застосовано методологію МВФ у рамках аналізу значення індикаторів фінансової стабільності банківської системи Польщі. Установлено основну причину ефективної діяльності банків Польщі, а саме: раціональна ресурсна політика, що дає змогу дотримуватися достатнього рівня капіталу, не здійснюючи при цьому необдуману кредитну експансію.

системе, определены ее ключевые признаки, осуществлен анализ фінансової стабільності банківської системи Польщі на базі індикаторів фінансової стабільності FSI, а також виявлені основні фактори, определявшие тенденции и изменение этих показателей. Оценка эффективности функционирования банківської системи страны, а также ее стабільності, необходимой для адекватного восприятия и поглощения последствий кризисных явлений, является ключевой задачей макропруденциальной политики государства. Именно поэтому выбор релевантного инструментария для этого процесса является важным этапом подготовки к оценке, ведь степень соответствия индикаторов напрямую определяет правильность трактовки полученных результатов. В ходе проведенного исследования была применена методология МВФ в рамках анализа значения индикаторов фінансової стабільності банківської системи Польщі. Установлена основная причина эффективной деятельности банков Польши, а именно: рациональная ресурсная политика, позволяющая поддерживать достаточного уровня капитала, не совершая при этом необдуманную кредитную экспансию.

Ключевые слова: индикаторы фінансової стабільності, фінансовая стабільність, банківська система, ліквідність, рентабельність.

The paper summarizes the theoretical foundations of financial stability in the banking system, identifies its key features, analyzes the financial stability of the Polish banking system on the basis of financial stability indicators FSI, and highlights the main factors that determine trends and changes in these indicators. Assessing the effectiveness of the country's banking system, as well as its stability, necessary for adequate perception and absorption of the consequences of the crisis, is a key task of macroprudential policy of national banks. That is why the choice of relevant tools for this process is an important stage of preparation for evaluation, because the degree of compliance of indicators directly determines the correct interpretation of the results. In order to minimize inaccuracies in substantiating the results obtained, international organizations develop and implement aggregate systems of indicators that are able to adequately assess the financial stability of countries with different economies. FSI is one of these methods, which makes it possible to quantify and qualitatively the processes that affect the financial stability of the banking system. In the study were analyzed the main macroeconomic indicators that determine the specifics of the functioning of the Polish economy and banking system as its part, as well. It was applied the IMF methodology in the analysis of the importance of indicators of financial stability of the Polish banking system. The main reasons for the effective operation of Polish banks have been identified, especially: a rational resource policy that allows to maintain a sufficient level of capital without carrying out reckless credit expansion with the accumulation of toxic assets. It was found that Polish banks manage to maintain a high level of profitability through the efficient use of assets, capital, establishing the optimal ratio between interest rates, which gave them opportunity to get a high interest margin, while maintaining a low level of operating costs. It is determined that the banking system of Poland does not have a mismatch in the positions of assets and liabilities in foreign currency, consequently is not vulnerable to currency (translation) risks.

Key words: financial stability indicators, financial stability, banking system, liquidity, profitability.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення рівень фінансової стабільності держави напряму визначає не лише її готовність до викликів, фінансових шоків та кризових явищ, а й окреслює перспективи їх подолання. Банківська система є тим механізмом, який забезпечує наповнення економіки достатнім обсягом фінансових ресурсів для безперебійного та ефективного функціонування, тому підтримка фінансової стабільності банківської системи з метою забезпечення її резентності до криз, мінімізації ризиків, прозорості і, як наслідок, довіри економічних агентів є першочерговою

ціллю макропруденційної політики центральних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки та забезпечення фінансової стабільності банківської системи приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вчені, як О. Барановський, О. Безродна, В. Коваленко, І. Лютий, С. Науменкова та ін. Проте, незважаючи на повноту та всебічність їхніх праць у галузі методологій оцінювання та їх імплементації, дане питання завжди матиме невичерпний характер у зв'язку з динамічним характером об'єкта дослідження – банківської системи.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка стабільності функціонування банківської системи Польщі на базі індикаторів фінансової стабільності (FSI).

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення поняття фінансової стабільності, як правило, варіюється і надається окремо кожним центральним банком через призму поставлених цілей для забезпечення цього стану. При цьому важливою характеристикою поняття «фінансова стабільність» є те, що стабільність є сукупністю різних станів, що мають властивість видозмінюватися залежно від рівня розвитку економіки, а не точковою характеристикою.

Досить часто, у тому числі в українській практиці, для виміру фінансової стабільності використовуються переважно якісні показники в комбінації з кількісними та комплексними індикаторами [3].

На нашу думку, у застосуванні даної методології наявні певні вузькі моменти. По-перше, застосування як абсолютних, так і відносних кількісних показників, що відображають не просто обсяг чи динаміку явища, а й темпи його приросту чи частку в агрегованих показниках, можуть не відображати факт наявності якісних покращень [1]. По-друге, експертні оцінки, які застосовуються під час реалізації якісної оцінки, можуть мати за підґрунтя методологію чи модель, що не є актуальною для проведення аналізу фінансової системи, що за своєю природою є нестійкою.

Керуючись даними висновками, ми вирішили здійснювати аналіз на базі індикаторів фінансової стабільності, розроблених Виконавчою радою МВФ [4]. Вони включають у себе перелік основних, орієнтованих на банківську систему, та допоміжних показників, що дають змогу проаналізувати приватний сектор та сектор домогосподарств, і в сукупності дають вичерпну, глибоку картину стану фінансової стабільності держави. Оскільки метою нашої статті є оцінка саме банківської системи у рамках фінансової стабільності, то в аналізі переважатимуть основні індикатори, метою яких є аналіз банківської діяльності.

Об'єктом нашого дослідження вибрано банківську систему Польщі, історія якої стала ключовою. Маючи статус найбільш розвинутої країни пострадянського табору в 1995 р., за 30 років їй удалося стати економікою з найвищим темпом росту серед країн із подібним рівнем розвитку, що перевищило навіть результати азійських тигрів. Із 1989 р. Польща збільшила ВВП на душу населення майже на 150% [5]. Як наслідок, Польща була єдиною посткомуністичною економікою, де доходи для всього суспільства зростали швидше, ніж середній показник G-7. Не останню роль у цьому відіграла й банківська система. Польський банківський сектор є найбільшим у Центрально-Східній Європі, банки – найбільшим та найбільш розвиненим

сектором фінансових ринків країни. Вони регулюються Польським органом фінансового нагляду. На кінець 2019 р. польський фінансовий ландшафт складався з 30 комерційних банків, 538 кооперативних банків та 32 філій кредитних установ [6]. При цьому польська банківська система характеризується високою стабільністю та безпекою, що підтверджується продемонстрованою стійкістю та уникненням серйозних проблем під час фінансових криз, які вразили кредитні установи інших держав – членів ЄС. Польща була єдиною економікою серед членів Європейського Союзу, яка уникнула рецесії 2008–2009 рр., оскільки вступ до ЄС напередодні відкрив потік прямих іноземних інвестицій, банківська система не була залежною від кредитування бізнесу та споживачів, а також не містила високоризикових фінансових інструментів (іпотечних ЦП). Водночас волатильність курсу національної валюти (злотого) в період високих цін на нафту (2007 р.) зробила імпорт дешевшим, а девальвація в 2008–2009 рр. експорт – більш конкурентоспроможним [8].

Із метою підтримання фінансової стабільності банківського сектору в період пандемії COVID-19 польські регулятори вживають необхідних заходів. Перш за все це зменшення вимог до капіталу, які більш чітко ми окреслимо під час аналізу індикаторів. По-друге, це зниження відсоткової ставки Національного банку Польщі (НБП) станом на 18 березня 2020 р. Це рішення має на меті спровокувати зниження відсоткових ставок за позиками та збільшення попиту на готівку на ринку. По-третє, з метою підтримки ліквідності банків НБП більшою мірою залучався до операцій РЕПО та купував казначейські облігації, а також упровадив можливість знижок для рефінансування позик бізнесу [9].

Для проведення глибокого аналізу фінансової стійкості банківської системи держави необхідно розуміти, у рамках якої економіки вона функціонує. Для цього ми провели аналіз певних макроекономічних індикаторів (рис. 1).

Отже, Польща посідає восьме місце в Європейському Союзі за показником ВВП. Згідно з оцінкою Європейської Комісії, у 2019 р. польські економічні умови залишалися сприятливими, незважаючи на прогноз повільного зростання. На кінець року ВВП оцінювався на рівні 4,0% (5,1% у 2018 р.). Основні рушії зростання ВВП – споживання домогосподарств та зайнятість – залишалися високими [10]. Прямі іноземні інвестиції в Польщу активно зростали до 2011 р., але потім незначно зменшилися через завершення фінансування масштабного проєкту розбудови транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), але потім країні вдалося залучити нові інвестиції. Державний борг Польщі залишається нижчим за 60%, що є нормативним, показники відношення імпорту та експорту до ВВП приблизно ідентичні,

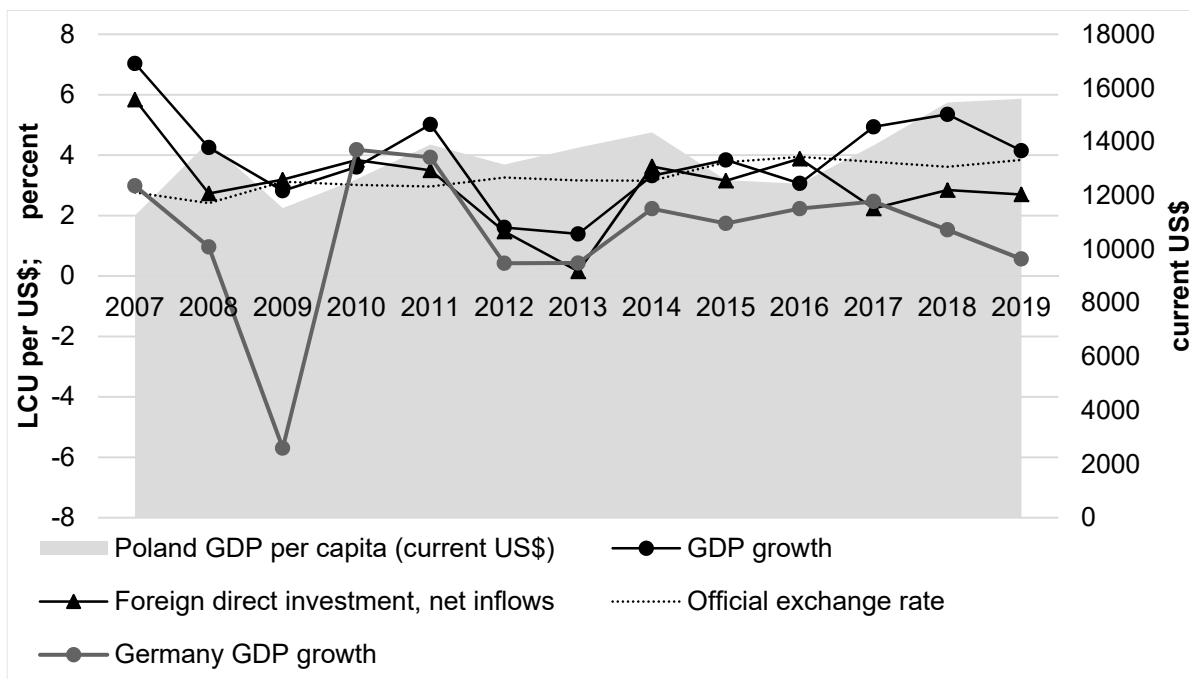

Рис. 1. Динаміка макроекономічних індикаторів Польщі, 2007–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [5]

проте у 2019 р. дохід поляків від експорту перевищував вартість придбання імпортих товарів (рис. 2). Економічний успіх Польщі – це план виграшних переваг єдиного ринку ЄС. Основними експортно-імпортерними партнерами виступають Німеччина, Чехія, Велика Британія, Китай. Найбільш тісні зв'язки саме з Німеччиною: спостереження за динамікою приросту їх ВВП на рис. 1 дає змогу виокремити однакову траєкторію їх руху.

Провівши аналіз економічного підґрунтя розвитку банківської системи, перейдемо до аналізу індикаторів фінансової стабільності. Період аналізу – 2008–2019 рр. поквартально. Перші два індикатори: Regulatory capital to risk-weighted assets та Regulatory Tier 1 capital to risk-weighted assets визначають рівень достатності капіталу

банку (регулятивного та основного відповідно) шляхом його відношення до активів, зважених за ризиком. Достатність та доступність капіталу в кінцевому підсумку визначають ступінь надійності фінансових установ [4]. Нормативні значення для обох індикаторів знаходяться в проміжку від 10% до 20%. Як бачимо, Польща має тенденцію максимізувати дані показники протягом 2008–2020 рр., але без перевищення межі 20%, що свідчить про відсутність перекидання банківських ризиків на власників капіталу (рис. 3).

У рамках пандемії COVID-19 Комітетом фінансової стабільності (KFS) було прийняте рішення тимчасово послабити вимоги до достатності капіталу польських банків або відмовитися від деяких елементів вимог, щоб дати можливість банкам

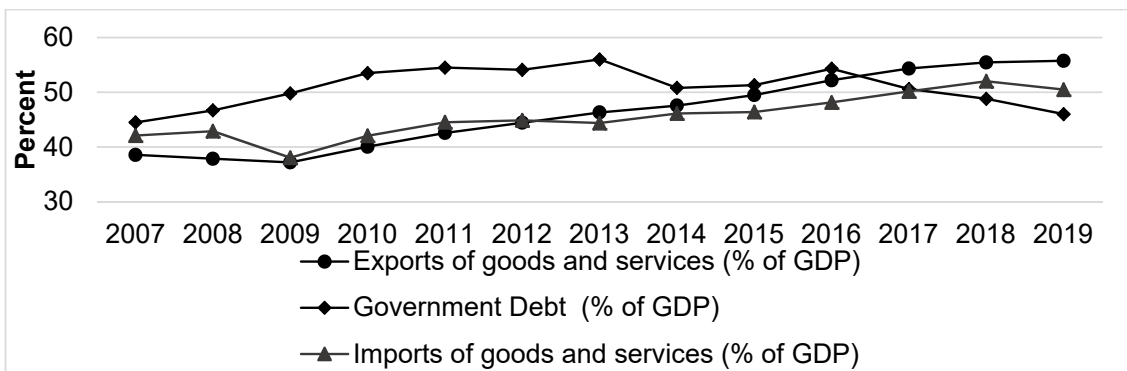

Рис. 2. Динаміка показників зовнішньоекономічних відносин та державного боргу Польщі, 2007–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [5]

пропонувати нові позики та підтримувати економіку. 16 березня 2020 р. KFS рекомендував міністру фінансів негайно відмовитися від буфера системних ризиків (3% від загального ризику банку). Польський орган фінансового нагляду застосовуватиме індивідуальний підхід до заходів ліквідності, враховуючи зовнішні обставини, та індивідуально адаптуватиме свою регуляторну реакцію, якщо короткостроковий коефіцієнт ліквідності банку зменшиться нижче вимог CRR [9].

Далі розглянемо Sectoral distribution of loans to total loans (структурний розподіл у загальному обсязі запозичень). Цей індикатор є коефіцієнтом якості активів, адже відсутність галузевої диверсифікації кредитного портфеля сигналізує про потенційне існування вразливості у фінансовій системі [4].

Розглядаючи розподіл кредитів по секторах, можна помітити, що кредити нерезидентам мають тенденцію до зниження, що можна пов'язати з європейською борговою кризою в 2009–2010 рр. У цей період стратегічною метою банків було кредитування резидентів країни, особливо державного і внутрішнього секторів. За період аналізу найбільша частка кредитів припадає на нефінансові корпорації та внутрішній сектор. У середньому розподіл загальної суми кредитів між представленими секторами залишався стабільним протягом проаналізованого періоду, помітно збільшилися хіба що кредити державного сектору і фінансових корпорацій (рис. 4).

Наступний блок індикаторів є показниками рентабельності банківської системи. Розпочнемо

з аналізу ROA та ROE (рис. 5, 6), що визначають ефективність використання активів та капіталу [4]. Нормативне значення: ROA <5% (1–2% також є задовільним), ROE = 15–20%.

Польські банки зареєстрували в 2019 р. рентабельність власного капіталу (ROE) – 7,2% та рентабельність активів (ROA) – 0,75%. Ці результати все ще залишаються помірними, але покращилися порівняно з 2018 р. (ROE – 6,5%, ROA – 0,71%). Поліпшення коефіцієнтів прибутковості було спричинене помірним зростанням власного капіталу банків протягом дванадцяти місяців та більш високими темпами зростання фінансового результату (у разі рентабельності інвестицій), а також порівняно повільним зростанням активів банків (ROA). В останні роки ми спостерігаємо поглиблення розколу фінансових результатів банківської діяльності: установи з більшою капіталізацією досягають вищих показників прибутковості, а менші – значно нижчих. Протягом проаналізованого періоду індикатори знаходяться в межах норми, незначне зменшення можна спостерігати в 2009–2010 рр., спричинене світовою кризою. Аналогічне спостерігається після 2015 р., що спровоковано банкрутством одного з найбільших кооперативних банків Польщі, що вплинуло на всю банківську систему країни [7].

Наступний індикатор у нашому аналізі – Interest margin to gross income (відношення відсоткової маржі банку до валового доходу) [4]. Даний FSI демонструє чисту процентну рентабельність активів, що приносять дохід. Максимальне значення індикатора 67% спостерігалось у 1 кв. 2020 р.

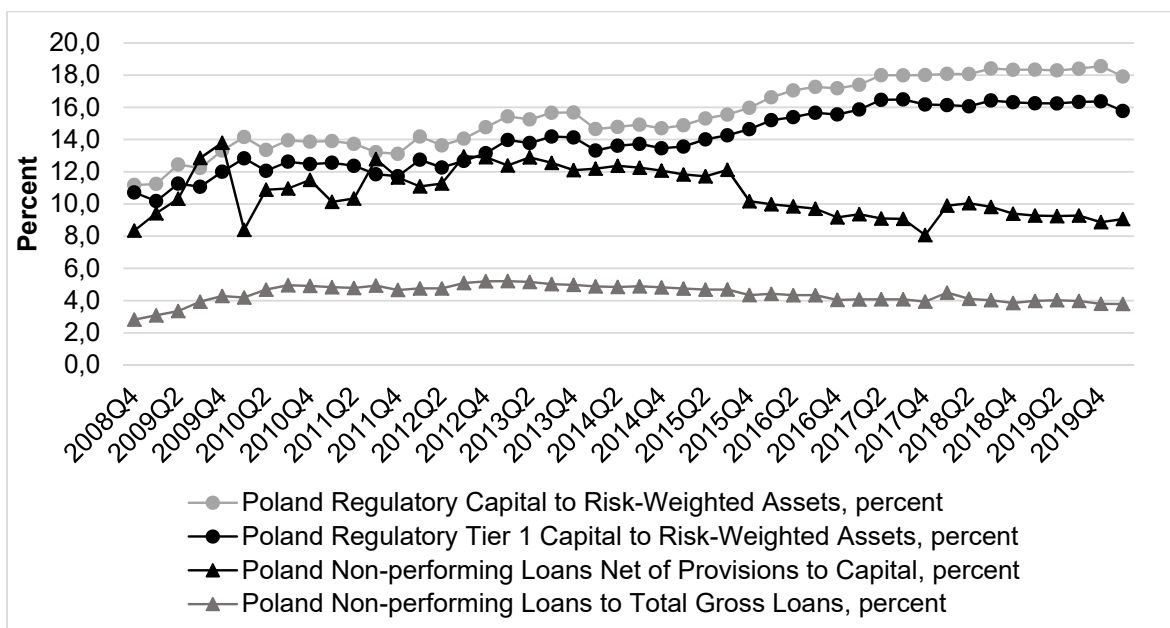

Рис. 3. Динаміка індикаторів достатності капіталу та рівня непрацюючих кредитів Польщі, 2008–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [11]

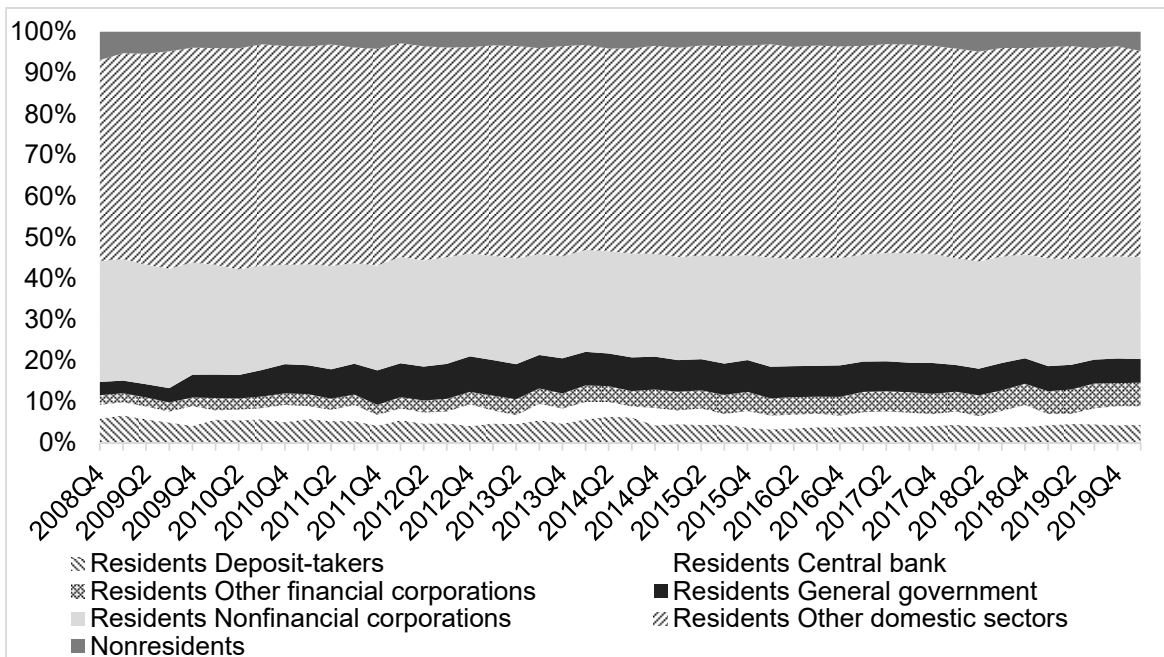

Рис. 4. Динаміка секторного розподілу кредитів Польщі, 2008–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [11]

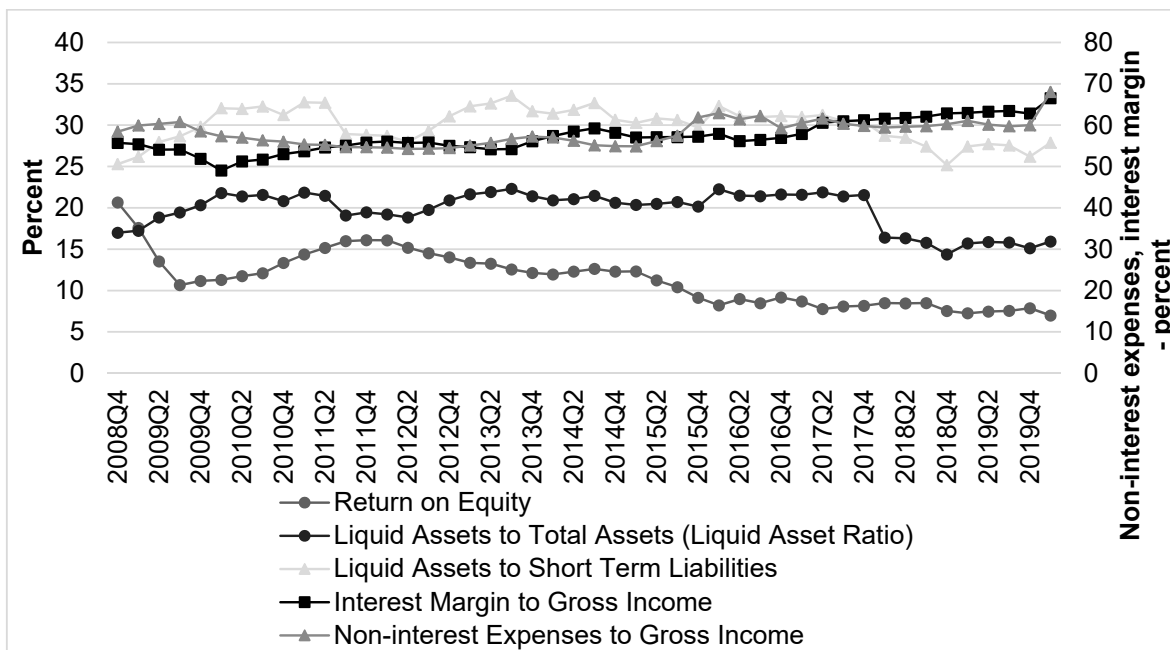

Рис. 5. Динаміка FSI-індикаторів Польщі, 2008–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [11]

За аналізований період Польща зберігала посередні показники в рамках 50–60%, проте це свідчить про стабільність вибраної стратегії і відсутність спекулятивних намірів у політиці банків (рис. 5).

Далі проаналізуємо Noninterest expenses to gross income (відношення невідсоткових витрат до валового доходу). Оптимальне значення індикатора – 50% і нижче, а мінімізація даного

коефіцієнта є пріоритетом, оскільки менші значення говорять, що для отримання кожного долара доходу потрібно менше витрат. Для Польщі цей показник є стабільним, на графіку ми бачимо різкий стрибок до 62% лише в I кв. 2015 р. Причиною було зменшення доходів банків, адже в 2015 р. відбулося коригування низьких процентних ставок у поєднанні з витратами, пов'язаними із забезпеченням Фонду підтримки позичальників (ВКГ) та

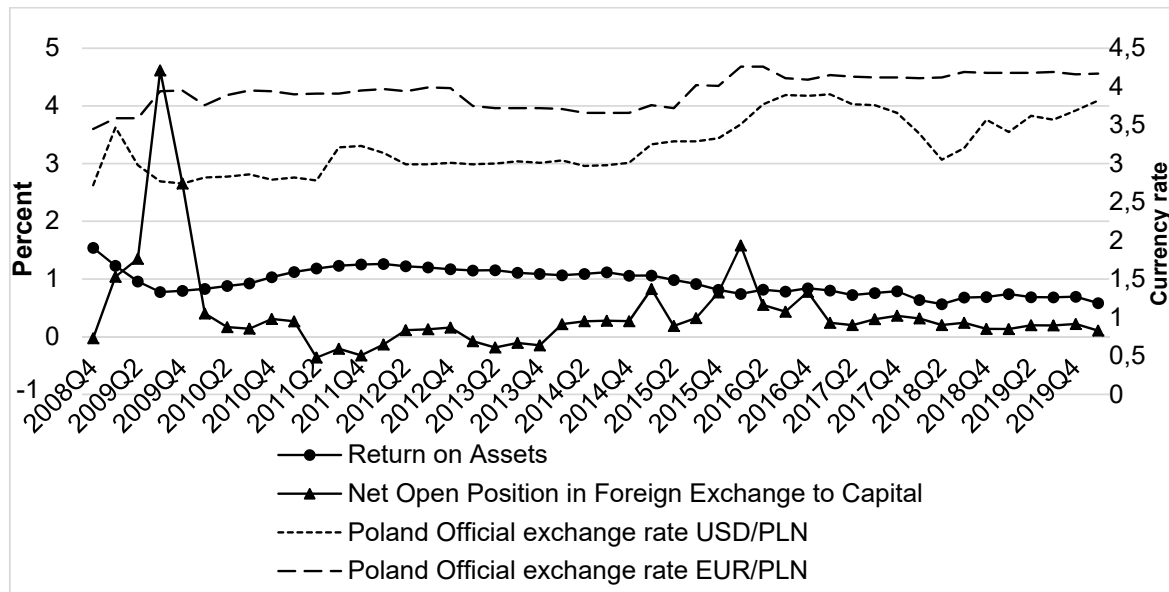

Рис. 6. Динаміка NOP та ROA Польщі, 2008–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [11; 12]

виплатами гарантованих депозитів клієнтам через банкрутство одного з найбільших банків. Уже з II кв. 2015 р. показник стабілізувався на рівні 60%, на початку 2020 р. відбулося різке збільшення показника через пандемію та кризу (рис. 5).

Низка наступних FSI аналізує рівень ліквідності банківської системи: Liquid assets to total assets визначає частку ліквідних активів у загальному обсязі та Liquid assets to short-term liabilities показує, наскільки короткострокові зобов'язання покриваються ліквідними активами. Рівень ліквідності вказує на здатність депозитного сектору протистояти потрясінням: чим вища частка ліквідних активів у загальній сумі активів, тим вища здатність банків поглинати шок ліквідності. Тим не менше екстремально велике значення цього коефіцієнта також може трактуватися як неефективність, адже ліквідні активи приносять нижчий дохід, а тому їх накопичення несе великі альтернативні витрати. Тому важливим завданням є оптимізація співвідношення між ліквідністю та прибутковістю, з чим польські банки ефективно балансують.

У Польщі значення індикатора Liquid assets to total assets не є волатильними і залишаються на рівні 20% протягом усього періоду дослідження. Liquid assets to short-term liabilities має бути на рівні >20%. Як видно з графіка, цей показник є досить стабільним і залишається на рівні від 25% до 33%. Після кризи 2008 р. він зріс, але не суттєво, що зумовлено стабілізаційними заходами (рис. 5).

Заключним FSI у нашому аналізі є Net open position in foreign exchange to capital (відношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до

капіталу). Він вимірює невідповідність позицій активів та пасивів в іноземній валюті для оцінки вразливості до змін курсу валют. Для репрезентативності дані було порівняно з динамікою курсів USD та EUR, унаслідок чого можна чітко спостерігати певну коваріацію, наприклад у 2015–2016 рр. Зміни індикатора були пов'язані з динамікою саме капіталу, адже у цей період були підвищені вимоги до достатності капіталу, але слід зазначити, що цей показник у Польщі не перевищує 4,5% (а в стабільні часи залишається на рівні < 1%) (рис. 6).

Висновки з проведеного дослідження. На основі ґрунтовного аналізу індикаторів фінансової стабільності FSI та чинників, що спричиняли зміни в їх динаміці, ми дійшли таких висновків. Польська економіка стала ключовою європейською історією успіху. Основними причинами були імплементація успішних ранніх реформ та інтеграція до ЄС, які принесли значний приплив ПІІ. Банківська система Польщі характеризується високою стабільністю та безпекою, котра була продемонстрована під час фінансових криз, що стали фатальними для кредитних установ наймогутніших світових держав. Виважена кредитна політика та успішні результати польської економіки дали змогу банкам підтримувати коефіцієнт NPL на відносно низькому рівні (6,4%). Польські банки мають на меті надавати позики резидентам країни, підтримуючи розвиток внутрішньої економіки, особливо нефінансовим корпораціям. Під час пандемії COVID-19 Національний банк Польщі продовжує вживати всіх необхідних заходів для підтримки фінансової стабільності банківської системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С. 7–26.
2. Белінська Я.В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 1(22). С. 72–84.
3. Про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>.
4. Compilation Guide on Financial Soundness Indicators. URL: <https://www.imf.org/external/np/sta/fsi/eng/fsi.htm>.
5. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>.
6. Economy and Banking Sector of Poland. URL: https://thebanks.eu/countries/Poland/banking_sector.
7. Poland's banking sector: Facts & Figures. URL: <https://www.ebf.eu/poland/>.
8. Reasons Why Poland Avoided the 2007–2009 Recession. URL: <https://ideas.repec.org/a/wsd/irgpm/v86y2011i2p39-66.html>.
9. How COVID-19 Impacts Polish Banking Sector, Debt Availability and Borrowers. URL: <https://www.gtlaw.com/en/insights/2020/3/covid-19-koronawirus-wplyw-epidemii-sektor-bankowy-dostep-dluznego-sytuacje-kredytobiorcow>.
10. Country Report Poland. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-poland_en.pdf.
11. Poland, Rep. of: Core FSIs for Deposit Takers. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61404590>.
12. Poland – Economic Indicators. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/indicators>.

REFERENCES:

1. Baranovskijj O.I. (2006) Bankivsjka bezpeka: problema vymiru [Banking security: a problem of measurement]. *Ekonomika i prognozuvannja*, no. 1, pp. 7–26.
2. Belinsjka Ja.V. (2012) Mekhanizm zabezpechennja finansovoji stabiljnosti: struktura, instrumenty, naprjamy rozvytku [Mechanism for ensuring financial stability: structure, tools, directions of development]. *Strateghichni priorytety*, no. 1 (22), pp. 72–84.
3. About Financial Stability. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>.
4. Compilation Guide on Financial Soundness Indicators. Available at: <https://www.imf.org/external/np/sta/fsi/eng/fsi.htm>.
5. World Bank Open Data. Available at: <https://data.worldbank.org/>.
6. Economy and Banking Sector of Poland. Available at: https://thebanks.eu/countries/Poland/banking_sector.
7. Poland's banking sector: Facts & Figures. Available at: <https://www.ebf.eu/poland/>.
8. Reasons Why Poland Avoided the 2007-2009 Recession. Available at: <https://ideas.repec.org/a/wsd/irgpm/v86y2011i2p39-66.html>.
9. How COVID-19 Impacts Polish Banking Sector, Debt Availability and Borrowers. Available at: <https://www.gtlaw.com/en/insights/2020/3/covid-19-koronawirus-dostep-dluznego-sytuacje-kredytobiorcow>.
10. Country Report Poland 2020. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-poland_en.pdf.
11. Poland, Rep. of: Core FSIs for Deposit Takers. Available at: <https://data.imf.org/regular.aspx?6404590>.
12. Poland - Economic Indicators. Available at: <https://tradingeconomics.com/poland/indicators>.